

**Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Факультет історії, політології і міжнародних відносин**

Кафедра політології

Політичні ідеології

Навчально – методичний посібник для студентів
Факультету історії, політології та міжнародних відносин
галузь знань - 05 «соціальні поведінкові науки»
напрямок підготовки - 052 «політологія»

**Івано-Франківськ
2018 рік**

ББК 66. 050. 12
УДК 321 + 316. 75
М 33

Ломака І. І. Політичні ідеології :навчально – методичний посібник для студентів Факультету історії, політології та міжнародних відносин. Галузь знань - 05 «соціальні поведінкові науки». Напрямок підготовки - 052 «політологія». Івано – Франківськ. 2018. – 31 с.

Рецензенти:

М. М. Гон - доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук Рівненського державного гуманітарного університету.

О. І. Липчук - кандидат політичних наук, доцент кафедри політології ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

Рекомендовано до друку Вченою радою Факультету історії і політології (протокол № 8 від 27 червня 2018 р).

© Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника, 2018

ЗМІСТ

Вступ

Опис навчальної дисципліни

Навчальна програма курсу

Плани та методичні рекомендації до семінарських занять

Програмові вимоги

Рекомендована література

Вступ

Ідеологія завжди являє собою конкретно-історичне системне відображення сутнісних сторін політичної дійсності і виступає формою класової, групової, станової свідомості і самосвідомості. Це система ідей, гіпотез, концепцій, теорій, ідеалів, гасел, програм, в яких відбиті докорінні політичні та економічні інтереси соціальних спільностей і груп, їхні практичні позиції в суспільному житті, а також погляди на хід суспільного розвитку і на відображення цього розвитку в ідеологіях інших соціальних суб'єктів.

Віддзеркалення буття, усвідомлення свого місця в ньому і потреб щодо його (буття) перетворення у відповідності з цими потребами є головними ознаками ідеології.

Турбуючись про розповсюдження своїх поглядів на весь клас і все суспільство, ідеологи розробляють не лише зміст ідеології, але й систему заходів впливу на суспільну психологію мас, провідними серед яких є засоби освіти, інформації, культури і виховання. В життя входять такі нові суспільні явища, як пропаганда та агітація. Завдяки їм ідеологія стає своєрідним центром біфуркації духовних силових ліній суспільства, оточує їх своїм всеохоплюючим впливом, задає тональність, обумовлює повороти в тому чи іншому напрямі, забезпечує включеність у суспільну практику.

Як система поглядів, ідей і концепцій, ідеологія знаходить своє втілення в різноманітних формах суспільної свідомості, які розрізняються за предметом, характером відображення інтересів соціального суб'єкта, а також за тією функцією, яку вони виконують у суспільному житті. Означене втілення не є абсолютним. Більшою мірою ідеологія “входить” у такі форми суспільної свідомості, як політико і правосвідомість, мистецтво і мораль, філософія і наука; меншою мірою — в економічну свідомість людини, релігію тощо. В результаті означеного входження, ті чи інші форми суспільної свідомості втрачають свій самостійний статус, поступово ідеологізуються, виконують у суспільстві ідеологічну функцію.

У сучасній політичній дискусії проблема тлумачення місця та ролі ідеологій залишається досі не з'ясованою. Складнощі адекватного сприйняття знаних політичних ідеологій в українському середовищі викликані пріоритетом політичної кон'юнктури над науковою об'єктивністю, а також відсутністю новітньої літератури з цього питання. Тому навчальний курс “Політичні ідеології” є вкрай актуальним і потрібним. Він пропонує студентам порівняльний аналіз історії становлення та змісту таких провідних сучасних ідеологій як класичний лібералізм, сучасний лібералізм, консерватизм, соціалізм та інші. Метою курсу є ознайомлення студентів з найбільш впливовими ідейно-політичними течіями, ідеологіями, доктринами, формування у студентів демократичної політичної культури.

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни “ Політичні ідеології ” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів напряму підготовки спеціальності “Політологія”. “Політичні ідеології” є спеціальним професійно-

орієнтованим курсом підготовки політологів. Головним базисним курсом при вивченні дисципліни “Політичні ідеології” є історія зарубіжних політичних вчень, історія політичної думки в Україні, вступ до спеціальності. Дисципліна належить до спеціального блоку і користується специфічним категоріальним апаратом, продовжує систематичне вивчення основних політико-ідеологічних і теоретичних шкіл, закладаючи основи для прикладного аспекту знань майбутнього магістра політології.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є специфіка та структура політичної свідомості, суть та структуру та рівні політичної ідеології, її ознаки та функції, в «класичні» та сучасні політичні ідеології, аналіз ідеологічних детермінант конкретних проявів політичного життя.

Міждисциплінарні зв'язки:

Спираючись на знання з інших курсів (історії зарубіжних політичних вчень, загальної теорії політики, етнополітології, політичної культури, історія політичної думки України та інших), цей курс покликаний синтезувати історико - політологічні знання студентів щодо політичних ідеологій, їх ролі в сучасних суспільствах, значення для світового політичного процесу та вплив на розвиток України.

Курс навчальної дисципліни складається з двох змістових модулів.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни “Політичні ідеології” є ознайомлення студентів з широким спектром політичних ідеологій та їх місцем і значенням на різних етапах розвитку людства, формування у студентів комплексного, цілісного розуміння поняття ідеології, її природи, функціональних особливостей, інструментарію та ролі у політичному житті.

Основними завданнями вивчення дисципліни “Політичні ідеології” є

- ознайомлення студентів з основними підходами до визначення концепту ідеології,
 - розкриття атрибутивних ознак, структури та функцій політичної ідеології,
 - висвітлення провідних політичних ідеологій сучасності.
- ознайомлення студентів з основними підходами до визначення концепту ідеології, з основними поняттями, категоріями, етапами розвитку і проблемами функціонування політичних ідеологій;
- формування в студентів глибоких об'єктивних знань про місце і роль політичних ідеологій у політичному житті суспільства;
 - вироблення конкретних навичок роботи з першоджерелами по даній проблемі;
 - підвищення політичної культури та підготовці до активної участі у формуванні демократичного правового суспільства.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- як і під впливом чого формуються політичні ідеології;
- які є підходи до пояснення суті ідеології та джерел її формування;
- про критерії класифікації ідеологій;
- про функції та особливості ідеологічних доктрин;
- про зміст і особливості ідеології лібералізму на різних історичних етапах;
- про характер зв'язку інших ідеологій сучасності з ідеологією лібералізму;
- про зміст і різновиди консерватизму;
- про передумови виникнення та основні течії соціалізму і комунізму;
- про ідеологію націоналізму та її доктринальні різновиди;
 - про суть ідеологій фашизму, ісламізму, фемінізму.

вміти :

- орієнтуватись в «класичних» та сучасних політичних ідеологіях,;
- фахово аналізувати ідеологічні детермінанти конкретних проявів політичного життя;
- самостійно аналізувати і порівнювати різні політичні ідеології;

- розрізняти характерні риси різних політичних ідеологій;
- користуватися знанням сучасних концепцій політичних ідеологій, яке представляє сьогодні науковий інструмент високої комунікативної активності, тобто мислити і широко вводячи цей загальнозначущий аспект у вивчення та вирішення будь-якої прагматичної професійної задачі;
- розуміти проблематику і специфіку розвитку сучасних політичних ідеологій, використовуючи методики аналізу і критерії оцінок, аналізувати функціонування індивіда та соціуму з точки зору розвитку політичних ідеологій;
- володіти навичками прогнозування ідеологічних процесів, спілкування та розуміння людей різних політичних поглядів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин Зкредити ЄКТС.

Система оцінювання знань студентів регламентується Порядком організації і проведення оцінювання успішності студентів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» та включає в себе поточний, модульний і семестровий контроль.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять шляхом оцінювання усних або письмових відповідей з окремих тем навчальної дисципліни. Оцінки виставляються в національній шкалі: відмінно –«5», добре – «4», задовільно –«3», незадовільно –«2».

Модульний контроль проводиться на підставі оцінювання результатів знань студентів після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини – змістового модуля у формі написання контрольної роботи або тестової контрольної роботи.

Семестровий контроль здійснюється у формі екзамену.

Шкала оцінювання успішності

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80 – 89	B	добре	
70 – 79	C		
60 – 69	D	задовільно	
50 – 59	E		
25 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-24	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Схема оцінювання успішності

Види контролю	ЗМ 1 Поточний контроль	ЗМ 2 Контрольна робота	ЗМ 3 Індивідуальна самостійна робота	Сума балів за модулями	Екзамен	Підсумкова
Максимальна кількість балів, яку може набрати студент	20	20	10	50	50	100

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів –3	Галузь знань <u>05 «соціальні-поведінкові науки»</u> (шифр і назва)	Нормативна	
	Напрямок підготовки <u>052 – «політологія»</u> (шифр і назва)		
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування): <u>«політологія»</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин - 90		1-й	1-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 30 самостійної роботи студента – 60	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр.	16 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	6 год.
		Лабораторні	
		__ год.	__ год.
		Самостійна робота	
		60 год.	80 год.
Індивідуальні завдання: __ год.			
Вид контролю: екзамен			

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 67% : 33%

для заочної форми навчання –

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Предмет, метод, проблематика, завдання дослідження сучасної політичної ідеології, її місце в системі наук.												
Тема 1. Виникнення і сутність ідеології. Наука та ідеологія		2	2					2				
Тема 2. Політична ідеологія: ознаки, структура і функції		2	2			10			2			
Тема 3. Ідеологія лібералізму. Родина лібералізмів		2	4			10		2	2			
Тема 4. Ідеологія консерватизму		2				10						
Змістовий модуль 2. Типи політичних ідеологій в європейському та світовому просторово-часовому вимірі.												
Тема 5. Соціал-демократична ідеологія		2				10						
Тема 6. Націоналізм		2	2			10			2			
Тема 7. Ідеологічна діяльність та її види		2	2			10		2				
Тема 8. Проблеми ідеологічного забезпечення політичного життя в сучасній Україні		2	2					2				
Разом за змістовими модулями		16	14			60		8	6			
Усього годин		16	14			60						
Модуль 2												

ІНДЗ			-	-		-			-	-	-	
Усього годин		16	14			60						

5. Темі семінарських занять(денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Гене́за і роль політичної ідеології в суспільстві	2
2	Класичні буржуазні ідейно – політичні доктрини	2
3	Ідейні засади політичного екстремізму	2
4	Націоналізм та його форми	2
5	Релігійні доктрини	4
6	Фемінізм як джерело гендерної теорії	2
Разом		14

Навчальна програма курсу

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

Змістовий модуль 1. Предмет, метод, проблематика, завдання дослідження сучасної політичної ідеології, її місце в системі наук.

Тема 1. Виникнення і сутність ідеології. Наука та ідеологія.

Сутність суспільної свідомості та її зв'язок з ідеологією

Пізнання феномену ідеології як структурного феномену суспільної свідомості. Суть свідомості постає через вивчення двох рядів відносин – свідомість і об'єктивна дійсність (гносеологічна характеристика) та свідомість і суспільна практика (соціологічна характеристика). Структурні елементи суспільної свідомості: індивідуальна (суспільна) свідомість, безпосередньо суспільна свідомість, емпірична та теоретична суспільна свідомість, суспільна психологія та ідеологія. Ідеологія - систематизована, теоретично оформлена сукупність ідей, поглядів, переконань. Різні форми свідомості (політичний, естетичний, моральний, релігійний) одержують в ідеології певну інтерпретацію і оцінку. Політична ідеологія - систематизована, теоретично оформлена сукупність ідей, поглядів, переконань, які виражають інтереси суспільних класів стосовно політики, здійснення влади. Політичні ідеології виникають з виділенням політики як автономної сфери.

Д. де Трасі як родоначальник терміну «ідеологія». Ідоли (роду, печери, ринку, театру) Ф. Бекона як передбачення сучасної концепції ідеології. Ідеологія як уявлення певної групи, що формуються на основі органічної солідарності у Е. Дюркгейма. Ідеологія як спрощення об'єкта у С. Гінера. Ідеологія як мислення, що спотворює соціальну реальність, «хибна свідомість», що породжена класовим інтересом у К. Маркса (ідеологія як тотожність всьому, що є донаукового в наших власних підходах до соціальної реальності).

Співвідношення науки та ідеології: наука називає структуру ситуації так, що в найменуванні міститься відношення незацікавленості. Наука – це діагностичний, критичний вимір культури, а ідеологія – вимір виправдовувальний.

Сучасні підходи до розуміння концепту ідеології

Робота К. Манхейма «Ідеологія та утопія. Діагноз нашого часу». Слід за Дюркгеймом та Лап'єром вчений говорить, що людина говорить мовою своєї групи, думає в формах мислення своєї групи. Ідеологія – часткове знання, обмежене соціальною та пізнавальною перспективою його носіїв. Парадокс Манхейма. Співвідношення ідеології та утопії за К. Манхеймом та П. Рікером.

Е. Шилз: ідеології як системи цінностей, які виступають в якості політичного світогляду, що має силу віри, володіють особливо великим орієнтаційним потенціалом, а, отже, в стані приборкати пов'язані з кризою процесу соціальної аномії.

К. Гірц «Ідеологія як культурна система»: ідеології як своєрідні символічні матриці – схематичні образи соціального устрою, що допомагають координувати людську поведінку. Теорія «кінця ідеології»: А. Камю, Р. Арон, Е. Шилз, Д. Белл, С. Липсет.

Новий напрямок дослідження ідеології - область лінгвістики та дискурс аналізу: Т. Ван Дейк визначає ідеології як базисні системи соціального пізнання, що спільні для членів певних соціальних груп. Базисними системами уявлень Т. А. ван Дейк називає ідеології з тієї причини, що інші (специфічніші) уявлення можуть залежати від них або бути організованими з їх допомогою. Завдяки ідеології відбуваються соціальні репрезентації (установки, знання) певної соціальної групи, які, відповідно, контролюють соціальні практики (діяльність) даної групи, а, отже, і мовну діяльність індивідів, що входять до цієї групи.

Тема 2. Політична ідеологія: ознаки, структура та функції.

Політична ідеологія: логіка історичної еволюції

Так звані ідеальні конструкції (або ідеальні матриці) не завжди функціонували лише у вигляді систематизованих уявлень (доктрин, вчень, концепцій). Спочатку вони втілювалися у

формі різного роду вірувань, традицій, звичаїв, ритуалів, забобонів, а то і просто страхів та первинних емоцій. На певній стадії історичного розвитку (яку пройшли практично всі народи світу) такого роду матрицями виступав міф. Наступною формою ідеальної матриці, що з часом приходить на зміну міфу, стають релігійні конструкції. Епоха Модерн (епоха секуляризації) – звільнення державно-політичної і культурної системи від залежності релігійно-теологічних визначень. Ознаки ідеології за Ульріхом Матцом. Заслугою політичних ідеологій є те, що вони стали засобами консолідації соціальних груп (які виступають конкурентами в політичній сфері, тобто в сфері державної влади), утверджуючи те чи інше розуміння світу на основі раціонального піходу до дійсності. При чому містять в собі активне перетворююче начало, намагаючись трансформувати дійсність у відповідності з власним проектом.

В. Пугачов та О. Соловійов визначають політичну ідеологію як різновид корпоративної (групової) свідомості, що виправдовує зазіхання тієї чи іншої групи осіб на владу (або її використання) і прагне у відповідності до цих цілей підкорити громадську думку власним ідеям. Саме політична ідеологія спонукає людей до політичних дій і є основою цієї діяльності.

Функції політичної ідеології за О.Ю. Маліновою та М. Брандесом.

Рівні політичної ідеології: концептуально-теоретичний рівень який включає в себе переконання та ідеали, що окреслюють прийнятні в межах певної ідеології цінності та виступають критеріями оцінки суспільно-політичних явищ; програмно-політичний рівень, на якому відбувається прив'язка ідеалів та принципів певної ідеології з поточними завданнями політичного регулювання; зворотній рівень, на якому аналізується наскільки оволоділи свідомістю громадян ті або інші ідеали, цілі, установки.

Тенденції розвитку політичних ідеологій в інформаційному суспільстві: витіснення ідеологій на політичну периферію, звуження їхніх можливостей лише до часткової трансляції інтересів громадян. Майбутнє ідеології: теорії К. Ясперса, А. Мая, А. Соловійова

Тема 3. Ідеологія лібералізму. Родина лібералізмів.

Визначення основних ідей та цінностей лібералізму. Причини зародження лібералізму. Основні етапи розвитку лібералізму: класичний, соціальний лібералізм, лібертаризм. Основні ідеї лібералізму у економічній, політичній та морально-етичній сферах.

Вирішення проблем *рівності* (рівні однакові життєві шанси в житті), *справедливості* (полягає в охороні юридичних прав та покаранні за порушення цих прав), *свободи* (полягає у відсутності зовнішніх примусів, обмежень або втручань) в ліберальній ідеології.

Сутність лібералізму як політичної ідеології. Філософсько-політологічні витоки, історичні умови формування, сутнісні характеристики й особливості лібералізму (Дж. Локк, Ш.-Л. Монтеск'є, А. Сміт, І. Кант, А. де Токвіль, І. Бентам, Ф. Науманн, Дж. Дьюї, Г. Спенсер, Дж. С. Мілль, Дж. Кейнс, Ф. Д. Рузвельт, В. Жіскар д'Естен, К. Поллен та ін.). Основні цінності ліберальної ідеології. Основні положення "держави загального добробуту". Роль і функції держави, межі її втручання в життєдіяльність суспільства в діяльності партій ліберальної орієнтації США та Західної Європи. Поняття про традиційний, правий і лівий лібералізм. Лібералізм у ХХ ст. "Новий курс" Ф. Д. Рузвельта. Ліберал-технократизм. Ліберал-реформізм. Неолібералізм. Політичні програми американських лібералів. Характерні риси ідеології та політики європейських лібералів. Лібералізм в Азії, Африці і Латинській Америці. Міжнародні об'єднання лібералів. Ліберальний Інтернаціонал. Традиції лібералізму в європейському менталітеті. Ліберальні ідеї у практиці державного будівництва в Україні

Тема 4. Ідеологія консерватизму.

Основні ідеї консерватизму. Консерватизм як епіфеномен ідеології. С. Хантінгтон: консерватизм тяжіє до ситуативного визначення, оскільки він «перевернутий» у минуле, інтерпретація якого задається теперішнім. Консерватизм – це фундаментальний спосіб відношення до життя, архетип людського існування. У нього дві основи: людська природа і жива традиція. Принципи консерватизму як «вторинної ідеології». Основні ідеї та напрямки неоконсерватизму.

Сутність консервативної ідеології у працях її творців (Ф. Шато-бріан, Е. Бьорк, С. Колрідж, У. Вордсворт, Ж. де Местр, Ф. Ламенне, Л. Бональд, Г.-К. Кальтенбруннер, Р.

Скрутон, Г. Моргентау та ін.). Консерватизм і традиціоналізм. Основні політичні цінності й ідеї класичного консерватизму. Католицький консерватизм, націоналконсерватизм, технократичний, лібертаристський, екологічний консерватизм. Проблеми ліберально-консервативного консенсусу. Неоконсерватизм (право- і ліворадикальний, поміркований, центристський і традиційний). Соціальна практика та результати діяльності консервативних партій США, Західної Європи й Японії. Ісламський фундаменталізм. Характерні риси організації і політики фундаменталістських партій. Відношення до джихаду. Панісламізм. Ісламський фундаменталізм та ісламський соціалізм. Консерватизм і правий радикалізм. “Нові права” в Європі та США. Правий радикалізм і націоналізм. Популізм. Консервативні ідеї у практиці діяльності політичних партій України.

Змістовий модуль 2. Типи політичних ідеологій в європейському та світовому просторово-часовому вимірі.

Тема 5. Соціал-демократична ідеологія.

Соціалізм як продукт та реакція на епоху Індустріальної революції. Основні форми соціалізму: соціалізм та соціал-демократизм. Основні ідеї соціалізму та соціал-демократії. Свобода, справедливість, солідарність як базові цінності соціал-демократії. Соціал-демократія як своєрідний синтез ідейних основ лібералізму та консерватизму. Соціальна держава як продукт діяльності європейської соціал-демократії. Криза соціал-демократичних ідей. Особливості модернізаційних процесів сучасної соціал-демократії: концепція «Третього шляху». Ідейні та політичні передумови виникнення сучасної соціал-демократії. Соціал-демократія як ідеологія, теорія, політика і практика, міжнародний рух. Характерні риси, ознаки й особливості. Е. Бернштейн як основоположник соціал-реформізму. Свобода, справедливість, солідарність як принципи соціал-демократії. Традиційний та модернізований соціал-реформізм (А. Мільєран, Г. Фольмар, В. Брандт, Л. Жоспен, Ф. Міттеран, П. Моруа, У. Пальме, Х.-Й. Фогель, Ж.-П. Шевенман, Е. Епплер та ін.). Поняття про політичну, економічну, соціальну та міжнародну демократію. Теорія “демократичного соціалізму”. Практика діяльності Соціалістичного Інтернаціоналу, соціал-демократичних партій Швеції, Німеччини, Франції, Данії, Австрії та інших європейських країн. Державні програми соціальної допомоги, децентралізація та дебіюрократизація виробничого процесу, оздоровлення середовища проживання тощо. “Народний капіталізм”. Самоврядувальні засади, ідея народовладдя в діяльності соціал-демократів. Соціал-демократи в Азії, Африці та латинській Америці. Розвиток ідей соціал-демократії у практиці державно-правового будівництва в Україні.

Тема 6. Націоналізм.

Сутність національної ідеології: соціо-історичні, теоретико-методологічні та духовні засади формування, розвитку та функціонування. Історичні типи націоналізму. Джерела націоналізму. Націоналізм як мова та символіка, соціально-політичний рух та ідеологія нації. Етнічний (культурний), консервативний, політичний і громадянський націоналізми. Ліберально-демократичний (поміркований) та інтегральний (радикальний) націоналізми. Поняття про буржуазний націоналізм. Проблеми формування української національної ідеології в умовах сьогодення. Роль української еліти у формуванні національної ідеології. Партії національно-патріотичного спрямування в Україні

Тема 7. Ідеологічна діяльність та її види.

Визначити суть та сутність ідеологічної діяльності. Розглянути основні види, форми та способи ідеологічної діяльності.

Політична агітація: форми та способи. Суть та види політичної пропаганди. Історичні форми політичної пропаганди. Засоби політичної пропаганди. Відомі майстри політичної пропаганди. Особливості державної пропаганди. Проаналізувати принципи політичної пропаганди. Визначити основні функції, що їх покликана виконувати пропаганда.

Розкрити закономірності масової психології як основи для політичного маніпулювання.

Проаналізувати чи впливає і яким чином швидкий розвиток електронних технологій на методи здійснення пропагандистської діяльності.

Тема 8. Проблеми ідеологічного забезпечення політичного життя в сучасній Україні.

З'ясувати проблеми та особливості ідеологічного забезпечення суспільно-політичного реформування в Україні. Політична свідомість українського суспільства. Інтегративна ідеологія в Україні: підстави, проблеми, перспективи.

Сутність та специфіка соціал-демократичного руху в Україні. Сучасний стан та перспективи розвитку феміністичного руху в Україні.

Праворадикальні сили сучасної України: сучасний стан та перспективи.

Проаналізуйте вплив основних політичних ідеоогій на політичний процес в Україні, особливості партійної системи в Україні.

Визначити специфіку ідеологічного спектру сучасної партійної системи України.

Плани та методичні рекомендації до семінарських занять

Семінар 1.

ТЕМА: Генеза і роль політичної ідеології в суспільстві (2 год.)

1. Виникнення та суть поняття «політична ідеологія».
2. Структура і класифікація політичних ідеологій.
3. Функції політичної ідеології.
4. Вплив політичних ідеологій на суспільство. Ідеологія і суспільна психологія.

Основні поняття

Ідеологія, політична ідеологія, політична ідея, ідейно-політична доктрина, політична концепція, консервативні ідеології, революційні ідеології, реформістські ідеології, функції політичної ідеології, політичні цінності, „ліві”, „праві”, „центристські” ідеології, лібералізм, консерватизм, соціалізм, анархізм, націоналізм, расизм, соціал-демократизм, комунізм, анархо-синдикалізм, корпоративізм, сталінізм, фашизм, націонал-соціалізм, маоїзм, голізм.

Завдання для самостійної роботи

- 1) Опрацювати працю І. Мигула „Політичні ідеології: порівняльний аналіз” та скласти розгорнутий план-конспект.
- 2) Заповнити таблицю характерних рис основних ідейно-політичних течій

Лібералізм	Консерватизм	Націоналізм	Соціалізм	Соціал-демократія	Фашизм	Анархізм	Фемінізм

- 3) На яких функціональних особливостях ідеології наголошує К. Гірц у праці «Ідеологія як культурна система».
- 4) Підготувати на семінарське заняття реферат на запропоновану тему.

Теми доповідей і рефератів

1. Основні ідейно-політичні течії: сутність і типологія.
2. Ідеологія як чинник соціального консенсусу.
3. Вплив політичних доктрин на розвиток політичного процесу в Україні.
4. Трансформація ідеологій в умовах нових інформаційних технологій.

Запитання і завдання для перевірки знань

- 1) Коли і як виникло поняття „ідеологія”?
- 2) Назвіть основні підходи щодо визначення поняття „ідеологія”.
- 3) Які ви знаєте основні риси ідеології?
- 4) Обґрунтуйте концепції щодо походження і суті ідеологій.
- 5) Назвіть засновника поняття „ідеологія” та його перших теоретиків.
- 6) Як і під впливом чого формуються політичні ідеології?
- 7) Які ви знаєте рівні функціонування ідеологій?
- 8) У чому суть поняття „політична ідеологія”?

- 9) Які основні проблеми розглядає політична ідеологія?
- 10) Обґрунтуйте елементи структури політичної ідеології?
- 11) Які ви знаєте критерії класифікації політичних ідеологій?
- 12) Розкрийте основні функції політичних ідеологій.
- 13) Яким, на вашу думку, є вплив політичних ідеологій на суспільство?
- 14) Охарактеризуйте концепції політичної ідеології.
- 15) З'ясувати причини появи ідеологій. Які чинники впливають на формування тієї чи іншої ідеології в межах конкретної країни?
- 16) Пояснити трансформації ідеологічних доктрин у разі перетворення на партійні або державні.
- 17) Дати характеристику політичним течіям правого та лівого екстремізму.
- 18) Яка, на вашу думку, політична ідеологія найбільше впливає на розвиток сучасного політичного процесу в Україні? Обґрунтуйте відповідь.

Рекомендована література

1. Белл Д. Конец идеологии // Новое время. – 1990. - № 27.
2. Гавриленко І. Чи потрібна державі ідеологія? // Віче. – 1996. - № 4. – С. 46 – 53.
3. Гаджиев К. Политическая идеология: концептуальный аспект // Вопросы философии. – 1998. - № 12. – С. 3 - 20.
4. Головаха Є. Суспільство, що трансформується. Досвід соціологічного моніторингу в Україні. – К., 1997.
5. Губерский Л. В. Научная идеология и личность. – К.: Вища школа, 1988. – 192 с.
6. Донцов Д. Історія розвитку української державної ідеї. – Львів, 1991.
7. Заблоцький В. Соціальні функції ідеології. – К., 2001 – С. 128 – 132.
9. Кістяківський Б. Держава і особистість // Вибране. – К.: Абрис, 1996. – С. 237 - 2748.
- Михальченко Н. Политическая идеология как форма общественного сознания. – Киев, 1981.
10. Корнієнко В.О. Ідеал – ідеологія: тандем чи патологія в суспільстві. – К., 2000. – 261с.
11. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого – світоглядний аналіз / В. Андрущенко, Л. Губернський, М. Михальченко. - К., 2002.
12. Манхейм Карл. Идеология и утопия // Манхейм Карл. Диагноз нашего времени. – М.: Юрист, 1994. – С. 7- 276.
13. Матвієнків С.М. Політичні ідеології. Методичний посібник. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. – 150 с.
14. Мигул І. Політичні ідеології: порівняльний аналіз. – К.: Українська перспектива, 1997.
15. Мийон – Дельсон Ш. Политические идеи XX века. – М., 1995.
16. Політична ідеологія // Основи політичної науки: Курс лекцій за ред. Б. Кухти. Ч. 3: Політична свідомість і культура / Б. Кухта, Л. Климанська, А. Романюк та ін. – Львів: Кальварія, 1998. - С. 67 - 111.
17. Світові ідейно – політичні доктрини // Шляхтун П. П. Політологія (теорія та історія політичної науки): Підручник. – К.: Либідь, 2002. - С. 540 – 566.
18. Шумпетер, Йозеф А. Капіталізм, соціалізм і демократія / Пер. з англ.. В. Ружицького та П. Тарашука. – К.: Основи, 1995. – 528с.
19. *Філософія політичної ідеології*: Навчальний посібник. – К.: Центр. Кирилюк Ф. М. 2009.

Семінар 2.

ТЕМА: Класичні буржуазні ідейно – політичні доктрини (2 год.)

1. Сутність та еволюція лібералізму. Основні ідеї та цінності лібералізму та неолібералізму.
2. Соціально – політичні ідеї та цінності консерватизму. Неоконсерватизм.
3. Порівняльний аналіз політичних доктрин лібералізму і консерватизму.

Основні поняття

Лібералізм, неолібералізм, лібертаризм, кейнсіанство, політика „laissez - faire”, справедливість, свобода, рівність, ліберальна держава, індивідуалізм, соціальний лібералізм, утилітаризм, віротерпіння, консерватизм, неоконсерватизм, традиціоналізм, християнсько-демократична ідеологія, інформаційне суспільство, відкрите суспільство.

Завдання для самостійної роботи

- 1) Занотувати та засвоїти основні поняття і терміни теми, використавши „Політологічний енциклопедичний словник”; визначити їхній зміст.
- 2) Опрацювати твори Дж. Кейнса „Кінець laissez - faire”, Е. Берка „Роздуми про революцію у Франції”, у яких аналізується суть та проблеми ліберальної та консервативної ідеологій.
- 3) Порівняти (виділити спільне та відмінне) ідеології консерватизму та лібералізму, склавши відповідну таблицю.

Теми доповідей і рефератів

1. Значення ідеології лібералізму для розвитку сучасних трансформаційних суспільств.
2. Ліберальна демократія як остаточний стан суспільства за Ф. Фукуямою.
3. Проблема співвідношення свободи та справедливості у доктрині соціального лібералізму.
4. Неолібералізм та неоконсерватизм: спільне та відмінне.
5. Проблема визначення ролі держави в неоконсерватизмі.

Запитання і завдання для перевірки знань

1. Назвіть найважливіші сутнісні характеристики лібералізму.
2. Які ви знаєте фактори формування і основні етапи еволюції лібералізму?
3. Яке місце в лібералізмі займає ідея індивідуальної свободи і прав людини та громадянина?
4. Що спільного та відмінного між лібералізмом та демократією?
5. Порівняйте класичний та сучасний соціальний лібералізм.
6. Назвіть особливості розвитку і характерні риси неолібералізму.
7. Яке ставлення ідеології лібералізму щодо соціально-економічних питань?
8. Хто обґрунтував і в чому суть політики «laissez – faire» ?
9. Розкрийте погляди лібералів на державу, владу і демократію.
10. Як вирішується в лібералізмі проблема свободи, рівності і справедливості?
11. Назвіть основні риси ідеології консерватизму.
12. Охарактеризуйте головні напрямки сучасного консерватизму. Виділіть відмінні і подібні риси між ними.
13. У чому ви бачите новизну неоконсерватизму?
14. Поясніть місце і роль соціокультурного і релігійного традиціоналізму в консерватизмі.
15. Якою сучасний консерватизм бачить державу добробуту?
16. Як консерватори трактують проблеми свободи, демократії, держави?

Рекомендована література

1. Берк Э. Размышления о революции во Франции // Социс. – 1991. - № 6, 7, 9; 1992. - № 2; 1993. - № 4.
2. Берлін І. . Чотири есе про свободу. – К.: Основи, 1994.
3. Бова А. Лібералізм і консерватизм як основні політичні ідеології посттоталітарного суспільства // Молода нація. – К., 1997 – Випуск 6. – С.61-70.
4. Гарбузов В.Н. Консерватизм: понятие и типология (исторический обзор) // Полит. исследования. - 1995. -№ 4. – С. 60 -68.
5. Гелей С. Консерватизм у політичній практиці сучасної України // Українські варіанти. -1998. - № 1.

6. Голобуцький О., Кулик В. Консерватизм – ідеологія порядку, стабільності і добробуту. - К., 1995.
7. Капустин Б. Г. Три рассуждения о либерализации и либерализмах // Полис. – 1994. – № 3.
8. Консерватизм: Антологія / Упор. О. Проценко, В. Лісовий. - К.: Смолоскип, 1998. – XVI + 598 с. - («Політичні ідеології». Вип. 1).
9. Либерализм и демократия (монотематический номер)// Полис.- 1994. - № 3.
10. Липинський В. К. Листи до братів – хліборобів // Твори: У 6 т. – К., Філадельфія, 1995. - Т. 6.
11. Либерализм: Антологія / Упор. О. Проценко, В. Лісовий. - К.: Смолоскип, 2002. – X + 1126 с. - («Політичні ідеології». Вип. 3).
12. Либерализм Заходу 17-20 ст. – М.: Инстит. всесвіт. історії, 1995. – 228 с.
13. Матвієнків С.М. Політичні ідеології. Методичний посібник. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. – 150 с.
14. Мизес Л., фон. Либерализм в классической традиции. – Антология мировой политической мысли в 5 томах. – Т.2. – М., 1997.
15. Перегудов С. Современный консерватизм: сущность и общественно-политическая роль // Коммунист, 1991. – №8. – С. 87- 97.
16. Ролз Дж. Політичний ліберализм / Пер. з англ. О. Мокровольський. – К.: Видавництво С. Павличко «Основи», 2000. – 382 с.
17. Современный консерватизм. – М., 1992.
18. Согрин В.В. Либерализм Запада XVII – XX веков. – М., 1995.
19. США: консервативная волна. – М., 1994.
20. Токвіль А. де. Про демократію в Америці. – К.: Всесвіт, 1999. – 590 с.
21. Томашівський С. Т. Про ідеї, героїв і політику. – Львів, 1929.
22. Фромм Э. Бегство о свободы. – М., 1989.
23. Хайек Ф. Дорога к рабству // Вопросы философии. – 1992. – № 5.
24. Шапиро И. Введение в типологию либерализма // Полис. – 1994. - № 3.
25. *Філософія політичної ідеології*: Навчальний посібник. – К.: Центр. *Кирилюк Ф. М.* 2009.

Семінар 3.

ТЕМА: Ідейні засади політичного екстремізму (2 год.)

1. Суть, передумови виникнення, основні риси та різновиди фашизму.
2. Більшовизм і фашизм як тоталітарні політичні ідеології: загальне й особливе.
3. Характеристика тоталітарних режимів у працях Х. Арентд, Зб. Бжезинського та ін.
4. Анархізм та його напрями.

Основні поняття

Політичний екстремізм, фашизм, расизм, антикомунізм, шовінізм, італійський етатистський фашизм, німецький гітлерівський націонал-соціалізм (нацизм), неонацизм, вождизм, націонал-ліберализм, неофашизм, комунофашизм, релігійний фундаментализм, ісламський фундаментализм(ісламізм), фанатизм, тоталітаризм, анархізм, анархоіндивідуализм, анархокомунізм, анархосиндикалізм, троцькізм, маоїзм.

Завдання для самостійної роботи

- 1) Скласти розгорнутий план-конспект праць Дж. Джентіле „Вступ до філософії”, М. Бакунін „Державність і анархія”, Х. Арент «Джерела тоталітаризму», Зб. Бжезинський «Велика шахівниця».
- 2) Використовуючи лекційний матеріал, законспектувати першоджерела та додаткову літературу, засвоїти основні положення даної теми.
- 3) Вияснити і охарактеризувати сучасний розвиток доктрин фашизму і анархізму.

Темі доповідей і рефератів

1. Сутність та особливості тоталітарних типів ідеології.
2. Антигуманні ідеології у ХХ ст.: особливості та причини інтенсивного поширення.
3. Нацистське і комуністичне панування: спільне та відмінне.
4. Ідеологічні концепції Джентіле, Муссоліні, Гітлера й Розенберга, Троцького, як основа сучасних форм тоталітаризму.
5. Виклики, загрози і небезпеки, що породжуються тоталітарними типами ідеологій та відповідними політичними режимами.
6. Націонал-радикальні партії в Україні.

Запитання і завдання для перевірки знань

1. Обґрунтуйте суть і причини виникнення екстремізму.
2. Які ідеології належать до екстремістських? Поясніть чому?
3. Що таке фашизм? Які основні ідеї цієї доктрини ви знаєте?
4. Назвіть теоретиків даної ідеології?
5. Які ознаки відрізняють і що є спільного між італійським фашизмом та німецьким націонал-соціалізмом?
6. Як Б. Муссоліні у своїй праці „Доктрина фашизму” пояснював виникнення даної ідеології і якою він бачив фашистську державу?
7. Які складові частини ідеології фашизму називав Дж. Джентіле?
8. Що говорив А. Гітлер у своїй праці „Моя боротьба” про державу, расу, демократію, парламентаризм?
9. Назвіть і охарактеризуйте основні різновиди ідеології фашизму.
10. Чому політичною формою фашистської держави є тоталітаризм?
11. Охарактеризуйте основні риси тоталітарної держави.
12. Дайте визначення поняття „анархізм”.
13. Коли і чому виникає ідеологія анархізму?
14. Порівняйте ідеологію фашизму з анархізмом.
15. Які основні напрямки анархізму ви знаєте? Охарактеризуйте їх.
16. Обґрунтуйте праці теоретиків анархізму (М. Штірнера, П. Прудона, М. Бакуніна, П. Кропоткіна)
17. Поясніть суть та причини виникнення ідеології троцькізму.
18. В чому відмінність між поглядами В. Леніна і Л. Троцького на революцію, державу, політичну партію, уряд, економіку?
19. Чим ви поясните виникнення неотроцькізму і які його основні ідеї?
20. Обґрунтуйте ідеологію маоїзму.

Рекомендована література

1. Анархізм, троцькізм, фашизм // Енциклопедія політичної думки / Пер. з англ. – К.: Дух і Літера, 2000. – С. 18 – 21, 405 – 407, 419 – 421.
2. Бакунин М.А. Анархия и порядок // Сочинения.- М., 2000.
3. Бакунин М. А. Федерализм, социализм и антитеологизм // Философия. Социология. Политика. – М., 1989. – С. 150.
4. Бердяев Н. А. Истоки русского коммунизма – М., 1990.
5. Гитлер А. Моя борьба / Пер. с нем. – М.: «Г – Око», 1992. – 598 с.
6. Джентиле Дж. Государство и философия / Пер. с итал. // Джентиле Дж. Введение в философию. – СПб., 2000. – С. 298 – 304.
7. Желев Ж. Фашизм. Документальне дослідження німецького, італійського та іспанського фашизму // Філософська і соціологічна думка. – 1991. - № 1.
8. Желев Ж. Фашизм. Тоталитарное государство. – М., 1991.
9. Кропоткин П.А. Хлеб и воля: Современная наука и анархия.

– М., 1990.

10. Лебон Г. Психология народов и масс. – СПб., 1995.

11. Матвієнків С.М. Політичні ідеології. Методичний посібник. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. – 150 с.

12. Милз П. Что такое фашизм ? // Полис. – 1995. - № 2. – С. 156-163.

13. Муссолини Б. Доктрина фашизма. – Антология мировой политической мысли в 5 томах. – Т.2. – М., 1997.

14. Пронякин Д. И. Анархизм: исторические претензии и уроки истории. -Л., 1990.

15. Фромм Э. Психология нацизма. (Из книги «Бегство от свободы») // Диалог. – 1991. - № 6.

16. Штирнер М. Единственный и его собственность. – Харьков, 1994. – С. 98 – 100.

17. *Філософія політичної ідеології*: Навчальний посібник. – К.: Центр. Кирилюк Ф. М. 2009.

Семінар 4.

ТЕМА: Націоналізм та його форми (2 год.)

1. Сутність національної ідеології: соціоісторичні, теоретико-методологічні та духовні засади формування, розвитку та функціонування.
2. Теорії виникнення націоналізму.
3. Типологізація націоналізму.
4. Доктринальні різновиди націоналізму.

Основні поняття

Нація, націоналізм, національність, демократичний націоналізм, нацизм, шовінізм, національний екстремізм, фашизм, ісламський фундаменталізм, ліберальний націоналізм, інтегральний націоналізм, модернізаційна теорія націоналізму, марксистська теорія націоналізму, консервативна теорія націоналізму, психологічна теорія націоналізму, нацистсько-фашистська теорія націоналізму, типи націоналізму (традиційний, колективістський, етноцентричний, свідомий, несвідомий)

Завдання для самостійної роботи

- 1) Опрацювати монографію Г. Касьянова „Теорії нації та націоналізму”, виділивши основні ідеї та теорії походження націоналізму.
- 2) Використовуючи лекційний матеріал та рекомендовану літературу, засвоїти основні положення даної теми.
- 3) Складіть порівняльну таблицю ознак основних теорій виникнення націоналізму.
- 4) Роль української еліти у формуванні національної ідеології. (Підготувати есе.)

Теми доповідей і рефератів

1. Значення ідеології націоналізму у сучасному політичному процесі в Україні.
2. Історичні типи націоналізму (етнічний (культурний), консервативний, політичний, громадянський, ліберально-демократичний (поміркований) та інтегральний (радикальний) націоналізми).
3. Націоналізм, нацизм, шовінізм.
4. Націоналізм у ХХ ст. Розпад імперій як історична передумова розвитку сучасного націоналізму.
5. Політична ідеологія централізованої держави за часів Київської Русі.
6. Проблеми формування української національної ідеології в умовах сьогодення.
7. Партії національно-патріотичного спрямування в Україні.

Запитання і завдання для перевірки знань

1. Розкрийте суть та еволюцію доктрини націоналізму.
2. Як зароджувалась дана ідеологія в різних країнах світу (Німеччині, Франції, Англії)?
3. Які ви знаєте підходи щодо визначення поняття „націоналізм”?
4. Які ознаки назвав американський історик Б. Шейфер, що засвідчують існування націоналізму?
5. Які періоди розвитку націоналізму виділила відома дослідниця даної ідеології Л. Грінфелд?
6. Назвіть основні складові політичної доктрини націоналізму за Е. Смітом.
7. Якою має бути економічна політика держави згідно з доктриною націоналізму?
8. Назвіть і обґрунтуйте основні теорії виникнення націоналізму.
9. Порівняйте модернізаційну та марксистську теорії націоналізму.
10. Охарактеризуйте марксистську та расистську теорії націоналізму: виділіть спільне та відмінне.
11. Які типи націоналізму виділив К. Гейз?
12. Обґрунтуйте типологію даної доктрини за Л. Грінфелд.
13. Розкрийте історичну типологію націоналізму Л. Снайдера.
14. Які типи націоналізму назвав Л. Віртс?
15. Порівняйте типологію націоналізму Е. Сміта та М. Гайдмана.
16. Які ви знаєте найбільш виразні доктринальні різновиди націоналізму?
17. Назвіть два різновиди право-радикального націоналізму.
18. Кого вважають засновником українського демократичного націоналізму?
19. Які форми націоналізму присутні в сучасній Україні, а які відсутні?
20. Порівняйте початковий етап розвитку націоналізму з його сучасними формами.

Рекомендована література

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму. – К.: Критика, 2001. – 271 с.
2. Бочковський О. І. Вступ до націології. - Мюнхен: УТГІ, 1991-1992.
3. Бочковський О. І. Наука про націю та її життя. - Нью – Йорк: Говерля, 1958.
4. Валіцький А. Чи можливий ліберальний націоналізм? // Критика. - 1999. - Ч. 1 – 2.
5. Винниченко В. Відродження нації: У 3 т. - К., 1991. – Т. 1- 3.
6. Геллнер Э. Нации и национализм. – М., 1991.
7. Гумільов Л. Н. География этноса в исторический период. – Л., 1990.
8. Донцов Д. Історія розвитку української державної ідеї. – К., 1993. – 318с.
9. Донцов Д. Націоналізм. – Дрогобич, 1992. – 446с.
10. Іванишин В. Нація. Державність. Націоналізм. – Дрогобич: Відродження, 1992.
11. Касьянов Г.В. Теорії нації та націоналізму: Монографія. – К.: Либідь., 1999. – 352 с.
12. Кафарський В. Нація і держава: Культура, Ідеологія, Духовність. – Івано-Франківськ: Плай, 1999. – 335 с.
13. Колодій А. Демократичний націоналізм і лібералізм про права нації і права особи // Українські варіанти. – 1997 - № 2. – С. 46 – 61.
14. Колодій А. Нація як суб’єкт політики. – Львів: Кальварія, 1997.
15. Кравченко Б. Соціальні зміни і національна свідомість в Україні ХХ ст. - Київ: Основи, 1997.
16. Кулик В. Український націоналізм у незалежній Україні. - Київ: Видавничий дім «KM Academia», 1999.

17. Лісовий В. Культура - ідеологія – політика. – Київ: Вид-во ім. Олени Теліги, 1997.
18. Матвієнків С.М. Політичні ідеології. Методичний посібник. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. – 150 с.
18. Миллер А.И. Национализм как теоретическая проблема // Полис. – 1995. - № 6. – С. 56.
19. Міхновський М. Самостійна Україна. – Київ; Львів, 1991. – 392с.
20. Мнацаканян М.О. Нации и национализм. Социология и психология национальной жизни. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004.
21. Націоналізм: Антологія / Упор. О. Проценко., В. Лісовий. – К.: Смолоскип, 2000. – 872 с. - («Політичні ідеології». Вип. 2.).
22. Ребет Л. Теорія націй. – Львів, 1997. – 192 с.
23. Сміт Ентоні Д. Націоналізм: Теорія, ідеологія, історія. / Пер. з англ. Р. Феценко. - Київ: «К. І. С.», 1994. - 170 с.
24. Стефанеску Б. Про «хороші» та «погані» націоналізми // Критика. – 1999. – Ч. 9.
25. Феномен нації: основи життєдіяльності / За ред.. Б. Попова. – К, 1998
26. Шпорлюк Р. Комунізм і націоналізм. Карл Маркс проти Фрідріха Ліста. - Київ, 1998. - С. 303 – 304.
27. *Філософія політичної ідеології*: Навчальний посібник. – К.: Центр. Кирилюк Ф. М. 2009.

Семінар 5.

ТЕМА: Релігійні доктрини (4 год.)

1. Особливості політичних вчень раннього християнства.
2. Основні напрями християнства та їх характеристика (православ'я, католицизм, протестантизм).
3. Концепція християнської теократичної держави Фоми Аквінського.
4. Політична доктрина католицизму.
5. Проблема влади в різних напрямках ісламу.

Основні поняття

Ідеологія християнської церкви, християнські цінності, ідеологія католицизму, ідеологія православ'я, протестантизм, монотеїзм, атеїзм, гріховність, церква, Біблія, енцикліки, цезаропапізм, ієрархізовані суспільства, „Новий Завіт”, томізм, іслам.

Завдання для самостійної роботи

- 1) Законспектувати працю Т. Аквінського „Про панування владик”, і виділити головні положення.
- 2) Ознайомитись із життям і духовною діяльністю папи Іоана Павла II та його енцикліками.
- 3) Скласти порівняльну таблицю ідеологій християнства та ісламу.

Темі доповідей і рефератів

1. Співвідношення духовної і світської влади у політичних вченнях західного християнства.
2. Томізм як доктрина католицької церкви.
3. Релігійно – політичні погляди Папи Іоанна Павла II.
4. Ісламський світ у контексті цивілізаційної методології.

Запитання і завдання для перевірки знань

1. Коли і де було вперше записано елементи християнської доктрини?

2. Які три постулати складають основу ідеології християнської церкви?
3. Яке значення для становлення християнської доктрини мало вчення Аврелія Августина?
4. Проаналізуйте відому працю А. Августина „Про град Божий” і виділіть його погляди щодо держави та еволюції людства.
5. Охарактеризуйте основні напрями християнства.
6. Якими були погляди Фоми Аквінського на церкву і державу та відносини між ними?
7. На чиє вчення протягом усього Середньовіччя спиралася ідеологія католицизму? Чому?
8. Як еволюціонувала католицька ідеологія в середині ХХ століття?
9. Яким було ставлення церкви до поширення атеїзму?
10. Як співвідносилась ідеологія католицизму з соціалізмом і марксизмом?
11. Обґрунтуйте погляди папи Іоана Павла II на працю як основну форму існування людини на Землі.
12. Розкрийте політичні ідеї раннього ісламу.
13. У якому вигляді функціонують в сучасних суспільствах релігійні доктрини?

Рекомендована література

1. Августин Аврелий. Исповедь. – М., 1992.
2. Аврелий Марк. Наедине с собой. Размышления // Римские стоики: Сенека, Эпиктет, Марк Аврелий. – М., 1995.
3. Біблія / будь-яке видання/.
4. Богомоллов О. Політичний іслам // Політика і час. - 2003. - № 12. – С. 52 – 60.
5. Бондаренко В. Вселенське православ'я // Політика і час.- 1993. - №10 - 11.
6. Варнавацький Д. Політизація релігії // Презид. Вісник. – 2001. – 26 жовт. - С. 9.
7. Гайнутдин Р. Ислам против терроризма // Азия и Африка сегодня. - 2005. - № 7. - С. 2 – 9.
8. Ганс Маєр. Августин // Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера: Пер. з нім. – Київ: Тандем, 2002. – С. 73 – 85.
9. Енгельс Ф. Про первісне християнство. – К., 1988.
10. Ислам: Словарь атеиста. – М., 1988.
11. Каутський К. Происхождение христианства. – М., 1989.
12. Католицизм: Словарь атеиста. – М., 1991.
13. Климов В. Ислам в политическом аспекте // Політика і час. – 1994. - № 8. – С. 58 – 66.
14. Ковальський Я. В. Папы и папство. – М., 1991.
15. Коран /будь-яке видання/.
16. Краус В. Нігілізм сьогодні або терплячість світової історії. – Київ: Основи, 1994.
17. Лінч Джозеф. Середньовічна церква. – К., 1994.
18. Протестантизм: Словарь атеиста. – М., 1990.
19. Політика і релігія // Політологія: історія і методологія. - К., 2000. - С. 439 – 468.
20. Поснов М. Э. История Христианской Церкви (от разделения Церквей – 1054 г.) – Брюссель; Киев, 1991.
21. Рассел Бертан. История западной философии. – М., 1993. – Т.1. – 403с.
22. Ренан Э. Жизнь Иисуса – М., 1990.
23. Трач Р. Нігілізм як виклик // Сучасність. - 2004.- № 7-8. – С. 133-149.
24. Ульрих Мац. Тома Аквінський // Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера: Пер. з нім. – Київ: Тандем, 2002. – С. 86 – 102.
25. Хома І. Нарис історії Вселенської церкви. – Львів: Стрім, 1995.
26. Яроцький П. Сучасний католицизм // Політика і час. – 1993. - № 12. – С. 68 -74.
27. *Філософія політичної ідеології*: Навчальний посібник. – К.: Центр. Кирилюк Ф. М. 2009.

Семінар 6.

ТЕМА: Фемінізм як джерело гендерної теорії (2 год.)

1. Суть та передумови виникнення ідеології фемінізму.
2. Види та етапи розвитку фемінізму.
3. Сучасна гендерна політика в Україні.

Основні поняття

Фемінізм, гендерна політика, стать, ліберально-реформістський фемінізм, соціалістичний лібералізм, марксистський фемінізм, радикальний фемінізм, психоаналітичний фемінізм, постмодерністський фемінізм, культурний фемінізм, есенціальний фемінізм, негритянський фемінізм, андроцентризм, національний фемінізм, постмодернізм, маскулінізм, патріархат.

Завдання для самостійної роботи

- 1) Скласти розгорнутий план-конспект праці Соломії Павличко „Фемінізм”, виділити основні ідеї.
- 2) Занотувати та засвоїти основні поняття і терміни з теми, використавши спеціалізовані словники.
- 3) Підготуйте розгорнутий виступ на тему: „Проблеми та перспективи жінки в сучасній українській політиці”.

Теми доповідей і рефератів

1. Фемінізм – ідеологія жіночих рухів.
2. Гендерні дослідження лідерства.
3. Гендерний аналіз українського суспільства.

Запитання і завдання для перевірки знань

1. Що таке фемінізм?
2. Які ви знаєте причини виникнення феміністичної теорії?
3. Коли і де зароджуються перші феміністичні ідеї в світі?
4. Розкрийте основні етапи розвитку фемінізму.
5. Складіть таблицю часу зародження представників, головних ідей і значення трьох течій фемінізму середини ХХ століття.
6. Як еволюювали ідеї фемінізму в кінці ХХ століття?
7. Проаналізуйте зміст основних видів фемінізму.
8. Обґрунтуйте проблему пригнічення ремінного в культурі, порушене французьким філософом Сімоною де Бовуар у книзі „Друга стать”.
9. Яке значення для ідеології фемінізму мають дослідження Кейт Мілет?
10. Визначте та порівняйте терміни „патріархат” і „маскулінізм”.
11. Обґрунтуйте, чому вважають, що фемінізм є породженням і відгалуженням європейської ліберальної думки ХVIII ст.?
12. Праці яких українських феміністок ви читали?
13. Поясніть значення праць відомого українського літературознавця Соломії Павличко, присвячених проблемам фемінізму в суспільному житті та в світовій і вітчизняній літературі.
14. Назвіть відомих вам сучасних жінок-політиків та висвітліть значення і роль їх діяльності в світі.
15. Яка роль, на вашу думку, ідеології фемінізму в сучасному світі?

Рекомендована література

1. Бовуар Сімона де. Друга стать: У 2 т. / Пер. з фр. Н. Воробйової, П. Воробйова, Я. Собко. – К.: Основи, 1995. – 400 с.
2. Богачевська-Хом’як М. Білим по білому: жінки в громадському житті України 1884-

1939pp. – К., 1995. – 395с.

3. Вейнингер О. Пол и характер. – М., 1992.

4. Воронина О.А. Формирование гендерного подхода в социальных науках. / Под ред. М. Малышевой. – М.: Академия, 2002. – С. 8 – 32.

5. Воронкова В. Парадигма феміністської свідомості. Жінка в Україні // Аналітичні розробки, пропозиції наукових і практичних працівників: Міжвід. наук. зб. / За ред. А. Комарової та ін. – К., 2001. – Т.23. – С. 247 – 249.

6. Воронцова М. О. О роли и месте женщин в экономике и общественно – политической жизни разных стран // Социс. 2000. - № 11- С. 121.

7. Гендер і культура. Збірник наукових статей / Упор. В. Агеєва, С. Оксамитна. – К., 2001. – 224 с.

8. Гендер: реалії та перспективи в українському суспільстві. Матеріали Всеукраїнської науково – політичної конференції (м. Київ, 11 -12 грудня 2003 р.). – К., 2003.

9. Грицяк Н. Фемінізм як джерело гендерної теорії // Вісник УАДУ. – 2003. - № 3 – С. 46.

10. Гендерні аспекти державної служби: Монографія / за заг. ред. Б. Кравченка. – К., 2002. – 335с.

11. Жеребкина И. Постмодернизм. Психоанализ. Феминизм. -М., 2000 -256с.

12. Забужко О. Жінки ідуть в наступ // Дзеркало тижня. - 2005.- 10 лют.- С. 7.

13. Кісь О. Дефініції фемінізму // «І». – 2000. - № 17.

14. Матвієнків С.М. Політичні ідеології. Методичний посібник. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. – 150 с.

14. Мельник Т. Гендерна політика в Україні. – К., 1999. – 235с.

15. Мілет Кейт. Сексуальна політика: Пер. з англ.. – К.: Основи, 1998. – 619с.

16. Фемінізм // Енциклопедія політичної думки / Пер. з англ. – К.: Дух і Літера, 2000. – С. 422 – 423.

17. Павличко С. Фемінізм / Передм. В. Агеєвої. – К.: Вид-во С. Павличко «Основи». – 2002. - 322 с.

18. Павличко С. Чи можливий в Україні фемінізм ? Фемінізм – К.: «Основи», 2002. – С. 167 – 169.

19. Прокопенко М. Социологическая теория гендерной стратификации / Под ред. И. Жеребкиной. – Х.: Ф – Пресс. – 1996. – С. 145 – 180.

20. Ткаченко Г. Фемінізм: історія та сучасність. // Там же. –С. 243 – 247.

21. *Філософія політичної ідеології*: Навчальний посібник. – К.: Центр. Кирилюк Ф. М. 2009.

Тематика есе з навчальної дисципліни: «Політичні ідеології»

1. Ідеологія та політика: механізми взаємозв'язку.
2. Ідеологічні засади діяльності політичних партій та рухів як учасників виборчого процесу
3. Пропорційна виборча система як боротьба ідеологій
4. Специфіка та способи ідейно-політичного впливу
5. Маніпулювання як прихований спосіб соціального управління політичною свідомістю.
6. Способи і прийоми маніпулювання.
7. Завдання і цілі політичного маніпулювання.
8. Соціально-політичні ідеї та цінності лібералізму.
9. Основні цінності консерватизму.
10. Основні цінності соціал-демократії.
11. «Давні передчуття» лібералізму.
12. Неоконсерватизм: основні ідеї та напрями
13. Лібертаризм.
14. Доктринальні особливості та політична діяльність американських консерваторів.
15. Доктринальні особливості та політична діяльність англійських консерваторів.
16. Доктринальні особливості та політична діяльність німецьких консерваторів.
17. Сутність та характерні особливості французького консерватизму.
18. Характерні риси ідеології та політики американських лібералів.
19. Характерні особливості ідеології та політики європейських лібералів (на прикладі ...).
20. Ідеологія та політика сучасної соціал-демократії. Теорія «демократичного соціалізму».
21. «Шведська модель» соціалізму.
22. Характерні особливості ідеології та політики англійських лейбористів.
23. Характерні особливості ідеології та політики німецької соціал-демократії.
24. Характерні риси ідеології та політики французьких соціалістів.
25. Специфіка українського консерватизму.
26. Сучасний правий екстремізм в Європі.
27. Характерні риси ідеології та політики «нових лівих».
28. Сутність націоналізму. Сучасні типи національних рухів.
29. Основні форми екологічних рухів в сучасному світі.
30. Фемінізм: основні ідеї та напрями.
31. Ісламський фундаменталізм.
32. Сутність та характерні риси ідеології і політики японського консерватизму.
33. Проблеми ідеологічного забезпечення суспільно-політичного реформування в Україні.
34. Особливості політичної свідомості українського суспільства.
35. Інтегративна ідеологія в Україні: проблеми та перспективи.

Програмові вимоги

1. Походження і визначення поняття «політичної ідеології».
2. Основні підходи щодо визначення даного поняття.
3. Суть та причини виникнення політичної ідеології.
4. Концепції щодо походження і суті ідеологій.
5. Важливі риси ідеології.
6. Процес формування ідеологій.
7. Рівні функціонування ідеологій.
8. Основні проблеми, які розглядає політична ідеологія.
9. Структура політичної ідеології.
10. Ідеології та суспільно-політичні доктрини.
11. Класифікація політичних ідеологій.
12. Головні функції політичних ідеологій.
13. Вплив політичних ідеологій на суспільство.
14. Розподіл ідеології на часткову і тотальну у праці К. Манхейма «Ідеологія і утопія».
15. І. Мигул про різні типи ідеологій: «Політичні ідеології: порівняльний аналіз».
16. Концепція «кінця епохи ідеології» Д. Белла: «Кінець ідеології».
17. Класичні буржуазні ідейно – політичні доктрини.
18. Лібералізм: джерела й теоретичні засади.
19. Основні етапи розвитку ідеології лібералізму.
20. Класичний лібералізм: суть, ознаки і теоретики.
21. Неолібералізм як відродження ідей лібералізму.
22. Сучасний соціальний лібералізм: його особливості та значення.
23. Порівняльна характеристика лібералізму та демократії.
24. Проблема демократії у працях А. де Токвіля: «Демократія в Америці».
25. Історичні різновиди лібералізму.
26. Протилежні ліберальні погляди на державу Дж. Кейнса і Ф. Гаска («Кінець laissez – faire», «Принципи ліберального соціального порядку»).
27. Ідеї буржуазного індивідуалізму у політичній думці Б. Константа: «Про свободу древніх у її порівнянні зі свободою сучасних людей».
28. Теорія утилітаризму Дж. Бентама: «Про принцип корисності».
29. Проблема свободи у політичному вченні Дж. С. Міля: «Індивідуальна свобода і межі суверенності».
30. Ліберальна концепція справедливості Дж. Ролза: «Політичний лібералізм».
31. Лібертаризм як крайній напрям лібералізму.
32. Концепція інформаційного суспільства як різновид ліберальної теорії (З. Бжезінський, О. Тоффлер, Д. Нейсбітт).
33. Критики ідеології лібералізму: соціалісти, консерватори.
34. Консерватизм як політико-ідеологічна доктрина.
35. Суспільно-політичні передумови зародження ідеології консерватизму.
36. Основні ідеї та риси консерватизму.
37. Доктринальні різновидності сучасного консерватизму.
38. Неоконсерватизм як головна течія сучасного консерватизму (Д. Мойніхен, Д. Белл, І. Крістол, Р. Дарендорф).
39. Сутність традиціоналізму й лібертаризму.
40. Особливості християнсько-демократичної ідеології.
41. Основні течії консерватизму: традиціоналістська й патерналістська.

42. Порівняльна характеристика лібералізму та консерватизму.
43. Обґрунтування ідеології консерватизму Едмундом Берком «Роздуми про революцію у Франції».
44. Консервативна концепція Ж.-М. де Местра.
45. Концепція консерватизму у праці В. Липинського «Листи до братів – хліборобів».
46. Ідейно – політичні доктрини робітничого руху.
47. Поняття та еволюція ідеології соціалізму.
48. Ранній утопічний соціалізм: представники та їх вчення.
49. Ідеї утопічного суспільного устрою Т. Мора «Утопія».
50. Утопічний ідеал політичного ладу Т. Кампанелли «Місто Сонця».
51. Критичний утопічний соціалізм ХІХ століття.
52. Ідеальний устрій суспільної асоціації у політичній думці А. К. де Рувруа Сен-Сімона «Про індустріальну систему».
53. «Соціетарний лад» і фалангістський устрій у політичних проектах Ф. М. Фур'є «Трактат про асоціацію».
54. Проекти суспільних реформ Р. Оуена «Новий погляд на суспільство».
55. Революційний марксистський комунізм: основні положення.
56. Теорія класової боротьби К. Маркса і Ф. Енгельса: «Критика Готської програми», «Розвиток соціалізму від утопії до науки».
57. Ленінізм (більшовизм) як ліво-радикальна течія у марксизмі.
58. Концепція пролетарської революції В.І. Леніна: «Держава і революція».
59. Розвиток теорії марксизму в політичній думці Г. Плеханова.
60. Теорія перманентної революції Р. Люксембург: «Диктатура і демократія».
61. Сталінізм як нова імперська ідеологія Росії.
62. Соціал – демократична концепція соціалізму: основні ідеї.
63. Засновники та етапи розвитку соціал – демократії.
64. Ревізіоністська концепція Е. Бернштейна: «Передумови соціалізму».
65. Соціал-демократична концепція К. Каутського: «Диктатура пролетаріату».
66. Австромарксистська концепція О. Бауера.
67. Ідейні засади політичного екстремізму.
68. Походження, засновники та головні риси ідеології фашизму.
69. Основні різновиди фашизму.
70. Спільні та відмінні риси італійського фашизму та німецького нацизму.
71. Концепція фашизму у праці В. Райха «Психологія мас і фашизм».
72. Ідеологія націонал – соціалізму А. Гітлера: «Моя боротьба».
73. Доктрина фашизму в політичній думці Дж. Джентіле: «Вступ до філософії».
74. Концепція тотальної ідеології у праці Б. Муссоліні «Доктрина фашизму».
75. Ісламський фундаменталізм як сучасна право-радикальна ідеологія.
76. Анархізм: основні ідеї та ознаки.
77. Основні напрями анархізму та їх засновники.
78. Зародження доктрини анархізму у політичній теорії М. Штірнера: «Єдиний та його власність».
79. Обґрунтування концепції анархізму П. Прудонем: «Що таке власність?».
80. Теорія радикального анархізму М. Бакуніна: «Державність і анархія».
81. Концепція анархічного комунізму П. Кропоткіна: «Хліб і воля: Сучасна наука і анархія».
82. Проблема держави в доктрині анархізму.
83. Китайська ідеологія маоїзму ХХ ст. (Мао Цзедун).

84. Компаративістський аналіз методів досягнення мети в політичних доктринах марксизму, соціал-демократії, анархізму.
85. Походження та ознаки ідеології націоналізму.
86. Основні підходи щодо визначення націоналізму.
87. Різні підходи щодо типології націоналізму.
89. Мета націоналізму та амбівалентність його доктрин.
89. Ліберально-демократичний націоналізм: головні риси і засновники.
90. Право-радикальний націоналізм та його різновиди.
91. Соціальна й політична обумовленість націоналістичних доктрин.
92. О. Бочковський про зародження націоналізму: «Наука про націю та її життя».
93. Основні положення націоналізму у праці Д. Донцова «Націоналізм».
94. Методологічне обґрунтування націоналізму Г. Касьяновим у праці «Теорії нації та націоналізму».
95. Складові політичної доктрини націоналізму за Е. Смітом: «Націоналізм: Теорія, ідеологія, історія».
96. Характеристика сучасних релігійних ідеологій.
97. Особливості політичних вчень раннього християнства.
98. Концепція християнської співдружності у вченні Аврелія Августина: «Про град Божий».
99. Основні напрями християнства та їх характеристика (православ'я, католицизм, протестантизм).
100. Концепція християнської теократичної держави Фоми Аквінського: «Про панування владик».
101. Політична доктрина католицизму.
102. Зародження ідеології християнської демократії в енцикліках Лева XIII.
103. Основні положення енцикліки «Століття» Папи Іоанна Павла II.
104. Релігійно – політичні погляди Папи Іоанна Павла II.
105. Проблема влади в різних напрямках ісламу.
106. Фемінізм - ідеологія жіночих рухів за людські права.
107. Соціальні та інтелектуальні передумови виникнення ідеології фемінізму.
108. Етапи розвитку ідеології фемінізму.
109. Основні напрями фемінізму: їх ознаки та представники.
110. Зародження феміністичних ідей у книзі Мері Волстонкрафт «Захист прав жінок».
111. Соціокультурний підхід до проблеми дискримінації жінок Сімони де Бовуар у творі «Друга стаття».
112. Ліберально-реформістський напрям фемінізму (Б. Фрідан, М. Волстонкрафт, Дж. С. Міль).
113. Соціалістична течія фемінізму (З. Айзенстайн, Л. Гордон, М. О'Браєн).
114. Марксистський фемінізм О. Колонтай та К. Цеткін.
115. Положення радикального напрямку фемінізму (К. Мілет, С. Файерстоун, К. Дельфі, М. Дейлі).
116. Психоаналітичний фемінізм К. Мілет, Дж. Мітчел, Ж. Грієр, К. Хорні.
117. Постмодерністський напрям фемінізму Ю. Крістевої, Г. Сікса, Дж. Батлер, Л. Ірігарей.
118. Концепція прагматичного фемінізму С. Павличко «Фемінізм».
119. Значення та здобутки фемінізму в сучасному світі
120. Сучасна теорія гендеру як наслідок розвитку феміністичних ідей.

Рекомендована література.

Базова

1. Андрущенко В., Губерський Л., Михальченко М. Культура – ідеологія – особистість. – К., 2002. – 578 с.
2. Белл Д. Конец идеологии. // Новое время. – 1990. - № 27. – С. 40 – 42.
3. Брандес М. Э. Идеология и миф: общие черты. // Политическая наука. – 2003. - № 4. – С. 44 – 59.
4. Гаджиев К. Политическая идеология: коцептуальный аспект // Вопросы философии. – 1998. - № 12. – С. 3 – 20.
5. Демократія: Антологія / Упорядник Олег Проценко.- К.: Смолоскип, 2005. - XXVIII+1108 с.
6. Заблоцький В. Соціальні функції ідеології. – К., 2001. – С. 128 – 132.
7. Кара-Мурза С.Г. Власть манипуляции / С.Г. Карамурза. – М.: Академический Проект, 2007. – 384 с.
8. Лібералізм. Антологія. - К.: Смолоскип, 2002.
9. Консерватизм. Антологія. – К.: Смолоскип, 2008.
10. Малинова О. Ю. Концепт идеологии в современных политических исследованиях. // Политическая наука. – 2003. – № 4. – С. 8 – 31.
11. Мангайм К. Идеологія та утопія / Пер. з нім. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2008. – 370 с.
12. Матц. У. Идеология как детерминанта политики в эпоху модерна. // Полис. – 1992. – № 1 – 2. – С. 130 – 142.
13. Націоналізм: Антологія / Упор. О. Проценко, В. Лісовий. К.: Смолоскип, 2000.– 872 с.
14. Політична ідеологія // Основи політичної науки: Курс лекцій / За ред. Б. Кухти. Ч.3: Політична свідомість і культура / Б. Кухта, Л. Климанська, А. Романюк та ін. – Львів: Кальварія, 1998. – 556 с.
15. Рікер П. Идеология та утопія / Пер.з англ. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. – 386 с.
16. Современные тенденции развития символического пространства политики и концепт идеологии. Материалы дискуссии. // Полис. – 2004. – № 4. – С. 28 – 51.
17. Філософія політичної ідеології: Навчальний посібник. – К.: Центр. Кирилюк Ф. М. 2009.

Допоміжна

1. Андрущенко В., Губерський Л., Михальченко М. Культура – ідеологія – особистість. – К., 2002. – 578 с.
2. Бауман З Идеология в мире постмодерна. // Политическая наука. – 2003. - № 4.
3. Белл Д. Конец идеологии // Новое время. – 1990. - № 27.
4. Берк Э. Размышления о революции во Франции. // Социс. – 1991. - № 6, 7, 9; 1993. - № 4.
5. Брандес М. Э. Идеология и миф: общие черты. // Политическая наука. – 2003. - № 4.
6. Гаджиев К. Политическая идеология: коцептуальный аспект // Вопросы философии. – 1998. - № 12. – С. 3 – 20.
7. Галкин А., Рахшмир П. Консерватизм в прошлом и настоящем: о социальных корнях консервативной волны.: Наука, 1987.
8. Гарбузов В. Н. Консерватизм: понятие и типология (исторический обзор) // Политические исследования. – 1995. - № 4.
9. Герасимов В. И. Идеология и дискурс в работах Т.А. ван Дейка. // Политическая наука. – 2003. - № 4.
10. Губерский Л. В. Научная идеология и личность. – К.: Вища школа. 1988. – 192 с.
11. Заблоцький В. Соціальні функції ідеології. – К., 2001. – С. 128 – 132.

12. Керк Р. Основи і принципи консерватизму. Антологія консерватизму. К.: Смолоскип. 1998.
13. Кирк Р. Берк и политика, основанная на праве древности. // Полис – 2003 - № 5.
14. Коваль Е. И., М. В. Назукина От монархической идеи к консервативной: Ф. Р. Шатобриан и развитие русской политической мысли в первой половине 19 в. // Полис. – 2005. - № 5.
15. Лібералізм: Антологія / Упор. О. Проценко, В. Лісовий. К.: Смолоскип, 2002. – Х. – 1126 с.
16. Манан П. Інтелектуальна історія лібералізму. К.: Дух і літера. 2005.
17. Мигул І. Політичні ідеології: порівняльний аналіз. – К.: Українська перспектива, 1997.
18. Михальченко Н. Политическая идеология как форма общественного сознания. – К., 1981.
19. Фриден М. Политическая идеология к концу столетия. // Политическая наука. – 2003. - № 4
20. Щербаков А. Е. Место мифа в политической идеологии. // Полис. – 2003. - № 4

Інформаційні ресурси

1. <http://www.nbu.gov.ua/vernadsky/e-texts/archive/noos.html> - НБУ ім. В.І. Вернадського.
2. politics.ellib.org.ua/ - політологічна бібліотека.
3. www.politlogia.narod.ru/g/Gobs.htm - електронна хрестоматія політичної науки.
4. historybook.at.ua/news – книжки з історії та політики.
5. http://nnmoiseev.ru/zyat_ifo.htm - віртуальний музей.
6. philosophy.ru/library/plato/01/0.html – філософський портал.
7. <http://politics.ellib.org.ua/> - бібліотека з політики та державного управління.
8. lib.aldebaran.ru/.../kampanella.../kampanella_tommazo_gorod_solnca/ - віртуальна бібліотека.
9. socioline.ru/.../maks-veber-politika-kak-professiya-i-prizvanie-otryvki – хрестоматія з політології.
10. <http://zakon1.rada.gov.ua> – сайт Верховної Ради України.
11. <http://www.nbu.gov.ua/portal/libukr.html> – бібліотеки та інформаційні центри України.
12. <http://www.nbu.gov.ua/portal/books.html> – електронні бібліотеки.